

Подорож до автопортретної галереї Т.Г. Шевченка

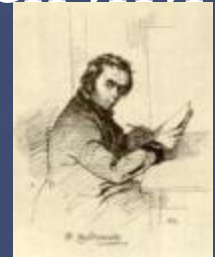
Він був борцем
Борцем живе між нами
І вічно житиме, крокуючи піснями
Через кордони і крізь даль віків.

Датський критик Георг Брандес говорив, що «треба володіти мужністю, щоб мати талант». Своє життя Шевченко віддав сміливій боротьбі проти існуючого безправного кріпацького життя своїх земляків, проти несправедливої долі України, яку бажав бачити вільною, квітучою.

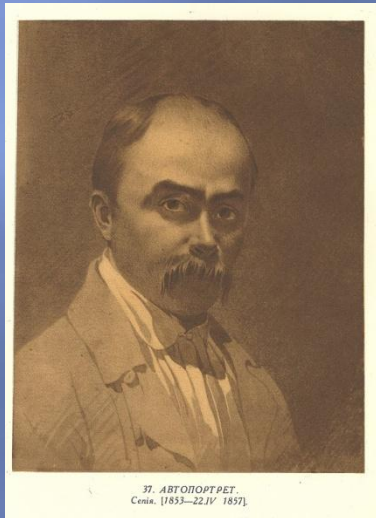
Творчість великих художників, а до таких і належить Шевченко, - це завжди прекрасний сад з квітами й реп`яхами. Важко сходив Тарас до вершин малювання.

На сьогодні налічується 835 творів Шевченка-художника: живописця, рисувальника, гравера. В образотворчій спадщині Шевченка велике місце посідає портрет, яких за своє недовге життя встиг створити чимало. Більше 30 були автопортретами, які Тарас виконав у переломні моменти життя. Нерідко гроші за портрети були чи не єдиним заробітком митця. Він твердо засвоїв настанови К.Брюллова щодо уміння малювати: олівець завжди повинен йти за думкою художника.

Автопортрет 1840 ро

Ось перший автопортрет Тараса Шевченка 1840р. Він тільки-но одужав після страшного тифу. І все ж, незважаючи на фізичну слабкість, молодого художника переповнює почуття довгожданої волі, яку Тарас нарешті одержав.

Овал

Упевнено прокреслив на мольберті.

Овал, але перейдено межу.

Із небуття – у новоріччя волі!

Вчорашній раб на полотно нужденне

Обрушується. Молодості шквал.

«Кріпацтво, смерть - це все таке буденне;
писатиму я свято - свято в мене...»

А свято не вміщається в овал!

Автопортрет 1843 ро

Найбільш продуктивним у творчості художника був період 1843 – 1847 років.

Саме тоді він найбільше писав портрети й автопортрети. Автопортрет 1843 р. , виконаний олівцем, не позбавлений романтизації, яка, на жаль, не здобуває розвитку в наступних роботах. Т.Г.

Шевченко подарував автопортрет 1843 р. Княжні Варварі Рєпніній.

Автопортрет 1845 ро

1845 рік. Збуджено-романтичне ставлення до життя змінилося в Шевченка тверезим, змутнілим розчаруванням. Художник збагнув, що милування зразками високого мистецтва в колах дворянської інтелігенції уживається з байдужістю до ближнього.

Трагічне прозріння
Кругом мене, де не гляну,
Не люди, а змії...
І засохли мої сльози,
Сльози молодії.
І тепер я розбите
Серце ядом гою,
І не плачу, й не співаю,
А вию совою.

Земне життя людини поет характеризував категоріями: втішне – нестерпне, райське – пекельне, Боже – звірине. У собі самому Тарас бачить і темні глибини, і сяючі верховини.

Проте портрет 1845 р. Свідчить, що пік розчарування, коли з`явилися «Заповіт», і «Три літа», вже минув. У цьому автопортреті відчувається високий професіоналізм художника.

Автопортрет 1847

Автопортрет 1847 р. Поет у засланні. Про жорстоке ставлення російського царя до Шевченка свідчить аж 4 накладені на нього кари: заслання без терміну, заслання рядовим солдатом, заборона писати й малювати. Так синові України було одтято крила.

Хоч народився Тарас у кріпацтві, але ніколи кріпаком не був, тому що в ньому жив козацький дух.

діє

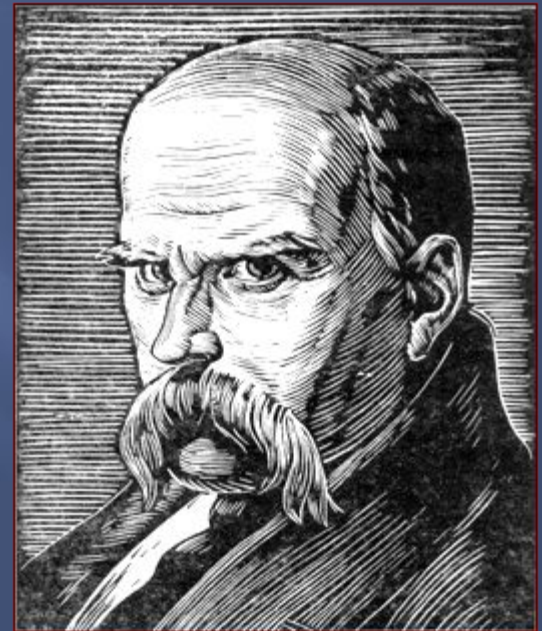
Минають літа молодії,
Минула доля, а надія
В неволі знову за своє,
Зо мною знову лихо

І серцю жалю завдає.

Автопортрет 1849

Починаючи з 50-х років до техніки олівця і крейди звертається Шевченко. Працюючи над портретами, він також використовує сепію. Саме нею написані автопортрети 1849 року, коли Тарас Шевченко у складі експедиції досліджував й описував Аральське море.

Лічу в неволі дні і ночі
І лік забуваю.
О Господи, як-то тяжко
Тії дні минають.
А літа пливуть меж ними,
Пливуть собі стиха, Забирають за собою
І добро і лихо!
Забирають, не вертають
Ніколи нічого!
І не благай, бо пропаде
Молитва за Богом.

Т. Шевченко

Автопортрет 1851

1851 року Шевченко бере участь у геологічній експедиції в гори Каратау. Довге заслання, якому немає кінця-краю. Обсіли хвороби. Тарас Григорович дуже постарів. Йому лише 37 років, а він на вигляд – мало не дід. Темна густа борода, білі плями високого чола, лисіюча голова, темні западини очей. Є щось жертвне в автопортреті 1851р.

Та хоч як важко жилося Тарасові Григоровичу, він не втрачав вміння жартувати, посмішити друзів. У геологічній експедиції не було циркульника, навіть ножиць, тож борода відростала. Хтось жартував, що вона робить його схожим на старообрядця. Письменнику сподобався жарт, він почав удавати з себе старообрядця, так майстерно, що друзі сміялися досхочу.

Та повернувшись з експедиції, він з радістю поголив її

Чи то недоля та неволя,
Чи то літа ті, летячи,
Розбили душу? Чи ніколи
Й не жив я з нею, живучи
З людьми в паскуді, опаскудив
І душу чистую?.. А люде!
(Звичайне, люде, сміючись)
Зовуть її і молодую,
І непорочною, святою,
І ще якоюсь... Вороги!!
І люті! люті! ви ж украли,
В багно погане заховали
Алмаз мій чистий, дорогий,
Мою колись святую душу!
Та й смієтесь. Нехристияне!
Чи не меж вами ж я, погані,
Так опоганивсь, що й не знать,
Чи й був я чистим коли-небудь,
Бо ви мене з святого неба

1850-1857 рр. Новопетрівське укріплення

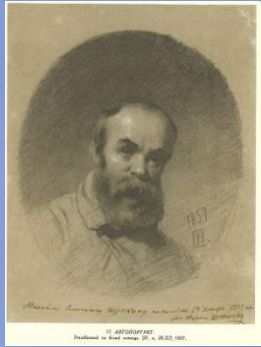
Муштра, чіпляння ротного, поганий харч, моральна пригніченість – все це підточувало здоров'я поета-страдника, але не зламало його духовно, не зменшило потяг до творчості.

1853 року комендантом укріплення став І. Усков. Він зробив цілий ряд послаблень, які полегшили становище поета-вигнанця.

У своїх спогадах Усков описує зовнішність Тараса, коли він мав 39 років: “ На зріст був середній, кремезний, трохи вайлуватий, навіть незграбний. Обличчя відкрите, добродушне, високе чоло з великою лисиною, що надавало йому солідного вигляду; рухи неквапливі, голос приємний, говорив чудово, плавно...”

Автопортрет 1857

1857 рік – нарешті довгоочікувана воля. Поет через Каспійське море прибуває в Астрахань, а потім у Нижній Новгород. Саме тут він пише ще один автопортрет, виконаний італійським і білим олівцем.

З полотна постає людина, виснажена важким засланням, хвора, постаріла, але у всьому вигляді відчувається кипуча енергія, прагнення боротьби. Автопортрет був подарований щирому другові Тараса – актору Михайлу Щепкіну.

Повернення Шевченка до Петербурга вітали всі прогресивні сили країни. Оповитий ореолом борця - мученика, поет викликав, особливо у молоді, велике захоплення.

Тарас Шевченко багато працював. У незручній квартирі з одним вікном, столиком і двома простими стільцями він займався гравіруванням (нанесення малюнка на поверхню твердих матеріалів).

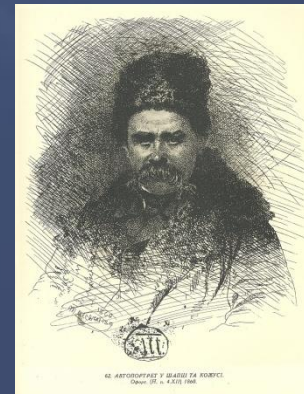
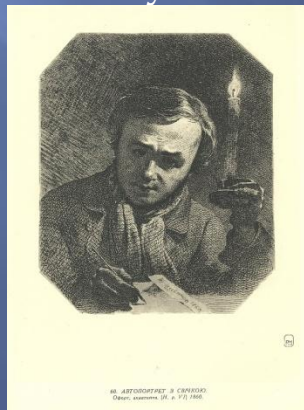

Десятирічне заслання підірвало здоров'я митця. Автопортрет 1857 року засвідчує сумний факт: у 43 роки Шевченко схожий на шістдесятилітнього дідуся. Та духом поет став незламним, загартувавшись у горнилі страждань: він сміливо розпочинав усе нові бої з носіями неправди. Що живило його музу в ті чотири останні роки життя?

Муза поета – це не лише муза помсти, ф і муза печалі, це постійне самовипробування ліричного героя в горнилі

Автопортрет 1860 р

- Передостанній рік життя Т. Г. Шевченка. У Петербурзі велика академічна виставка. Стіни прикрашають полотна вітчизняних художників та роботи іноземних митців з Німеччини, Швейцарії. Виставлені й офорти (гравюра по металу за допомогою кислот) Шевченка. З офортних автопортретів Шевченка раніше від інших був виконаний портрет у темному костюмі, написаний 14 березня 1860 року. Вираз обличчя портретованого ласкаво-проникливий, очі замислені, дещо втомлені.
- Для іншого автопортрета 1960 року Тарас Шевченко використав свою фотографію, де він зображений з бородою. Цього ж року виконано автопортрет у світлому костюмі.
- Особливо виразним вийшов автопортрет 1860 р. у шапці й кожусі з поголеним обличчям, виконаний з фотографії Денъєра 1858 року.
- З усіх офортних автопортретів Шевченка найкращим вважається автопортрет зі свічкою. Образ молодого художника і поета сприймається тут як символ “апостола правди і науки”, що несе світло людям.

ДОЛЯ

Ти не лукавила зо мною,
Ти другом, братом і сестрою
Сіромі стала. Ти взяла
Мене, маленького, за руку
І в школу хлопця одвела
До п'яного дяка в науку.
— Учися, серденько, колись
З нас будуть люде, — ти сказала.
А я й послухав, і учивсь,
І вивчився. А ти збрехала.
Які з нас люде? Та дарма!
Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли; у нас нема
Зерна неправди за собою.
Ходімо ж, доленько моя!
Мій друже вбогий, нелукавий!
Ходімо даліше, даліше слава,
А слава — заповідь моя.

Остання прижиттєва книжка Тараса Шевченка - це "Букварь южнорусский" (автопортрет 1860)

Саме з думкою про дітей, уже тяжко хворий, Шевченко складає і видає український "Буквар". Тарас Григорович узявся за видання "Букваря" без будь-яких спонукань і заохочень, розраховуючи тільки на себе. Аби добути гроші на цю добру справу, поет-художник вирішив виконати автопортрет і розіграти його в лотерею.

Цей незвичайний автопортрет, мальований олійними фарбами, Т. Г. Шевченко створив спеціально для продажу, щоб одержати кошти на видання свого "Букваря". На автопортреті художник зобразив себе молодшим, аніж був на той час: справжнім парубком у вишиванці, свитці і смушевій шапці, із геть сумними, аж до сльози, глибокими очима.

Він малювався із думкою про отчий край, з надією на відродження української школи. Щемка надія молодила Кобзаря, а передчуття земної смерті трагічними полисками бриніла в присмерковому світлі його очей.

До останнього подиху великий Кобзар не залишав пензля та пера. За кілька днів до смерті на звороті офортного автопортрету Шевченко написав свого останнього вірша.

Автопортрет 1861

Глибока туга в очах, життєва мудрість у вигляді – це олійний автопортрет 1861 року.

Сучасник так змальовує поета: “ Він середнього зросту, широкоплечий і взагалі кремезної, міцної будови. ... риси обличчя свідчили про відвагу, очі блищали енергією ”. Це портрет зовнішній.

А внутрішній? Біограф поета Василь Маслій пише: “ З складом характеру і розуму Тарас Шевченко був щирим українцем... Відмітними рисами його вдачі були надзвичайна доброта і лагідність, навіть ніжність, дивовижна правдивість і прямота, що доходила до різкості, безкорисливість і самовідданість... Доброта його не знала меж. Завжди поспішав на допомогу, ділився останнім, його надзвичайна безкорисливість і непрактичність спричинялися до того, що він майже завжди був у нестатках. Помер він таким же бідняком, як народився ”.

10 березня 1861 року згасла остання іскра вогню в серці геніальної людини.

Чи не покинуть нам,
небого,
Моя сусідонько убога,
Вірші нікчемні

віршувати,

Та заходиться риштувать
Вози в далекую дорогу,
На той світ, друже мій, до
Бога,
Почимчикуєм спочивать?
Втомилися і

підтоптались,

І розуму таки набрались,
То й буде а час!

Диплом Т. Шевченка на звання академіка гравірування

Звання академіка гравюри, яке Т. Г. Шевченку було присвоєно у вересні 1860 року, засвідчувало його велику роль у розвитку українського мистецтва. Хоча приятель Тараса Шевченка, художник І. Сошенко, зазначив: “А все-таки я стою на своєму: що якби він покинув свої вірші, то був би ще більшим живописцем, як Мистецька спадщина Шевченка зберігається у Державному музеї Т. Шевченка

Творчість

Роботи художника можна побачити у “Кобзарі”, у виданнях “Т.Г.Шевченко. Твори в 5 томах”, “Мистецька спадщина Т. Г. Шевченка у чотирьох томах”, у бібліографічних виданнях, у виданні 2001 року “Повне зібрання творів Т.Г. Шевченка у повних томах”

Шевченко бачив і пережив за 47 років багато лиха, але помер із непохитною вірою у те, що:

Діла добрих оновляються,
Діла злих загинуть...

Проникливо й розумно дивитися на нащадків з автопортретів Т. Г. Шевченко, ніби й зараз він із нами, ніби й зараз з Україною.

...Повертайтеся, Шевченкові автопортрети!
Той дитячий, написаний вуглем на клуні,
Той не сміливий, зухвало дарований Дзюні,
Той, у Вільні розтерзаний Енгельгардом.
Той, Сошенкові вручений з болісним жартом,
Той, для брата Микити – як доля в конверті,
Той, що юних сестер причарує до смерті,
Той, веселий і в'їдливий, бо – “натщесерце”,
Той, де бритва в руці блискотить дотепер ще,
Той і той, що могли б заслужити медалі,
Той, настіний,- він там в казематнім підвалі,
Той – мов зойк з того світу з розлуки страшної,
Що навряд чи потрапив до рук Респіної,
Той, фельдфебелем вкрадений і пропитий,
Той, доносом до допиту навхрест прибитий,-
Поверніться!

Смертельний скасовано вирок,
Поверніться, подерті, затерті до дірок,
Із бундючних колекцій, комодів захланних,
З-під приватних запорів неподоланних,
Поверніться. Постаньте перед людьми.
Тут Шевченко присутній. Присутні і ми.
Ми – повітря Шевченкове... Простір і тло,
Де мов сонце засвідчується чоло.
Гасне маска посмертна. І меркнуть свічі.